

Της Δρ. Ιωάννας Μάστορα

ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΣΑΕΑ,

ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ UNIVERSITY OF INDIANAPOLIS, ATHENS

Αρχαία αγωνιστική

“ *Αιέν αριστεύειν και υπείροχον έμμεναι άλλων* ”

Ιλιάδα Η208

Η Φυσική Αγωγή αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ωρολογίου εκπαιδευτικού προγράμματος στις παραγωγικές σχολές των Σωμάτων Ασφαλείας. Στη Σχολή Δοκίμων Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας είναι πρωταρχικής σημασίας, ενώ η Φυσική κατάσταση αναπτύσσεται και διατηρείται με περιοδική εξάσκηση καθ' όλο το χρόνο παραμονής στη Σχολή. Τα θεμέλια του ιδεολογικού πλούτου της σύγχρονης αθλητικής επιστήμης αναδεικνύονται αναμφισβήτητα μέσα από τη μελέτη και την έρευνα της αγωνιστικής στην αρχαία Ελλάδα. Ας κάνουμε λοιπόν ένα σύντομο ταξίδι εκεί.

Οι Έλληνες ήταν ο λαός, από όλο τον αρχαίο κόσμο, που ανέδειξε τη γυμναστική και την αθλητική δραστηριότητα σε κάτι περισσότερο από μια απλή παράσταση για την επίδειξη σωματικών ικανοτήτων και ανδρείας. Και άλλοι αρχαίοι λαοί επιδίδονταν στη γυμναστική και σε φυσικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα στην Αίγυπτο, στην Ασσυρία, και σε άλλες γνωστές ασιατικές χώρες, κανένας όμως εκτός των Ελλήνων δεν ανήγαγε σε ιδανικό τον άθλο, ονομάζοντάς τον αγώνα, σκοπός του οποίου ήταν να καταστήσει τον άνθρωπο αγαθό, χρηστό και γενναίο, «ομοίον Θεώ».

Έτσι, η ιδέα των αγώνων απέκτησε, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, συστηματικό χαρακτήρα και εντάχθηκε στο πλαίσιο του πολιτισμού. Οι θεοί των Ελλήνων, που παράβγαιναν μεταξύ τους σε αγώνες στα Ηλύσια πεδία και στην Ολυμπία, πραγματοποίησαν τον Άθλο της επιβολής του Λόγου και της Τάξεως στον κόσμο που δημιούργησαν, αντιμετωπίζοντας τους Γίγαντες και τους Τιτάνες. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν, ότι ο ίδιος ο Προμηθέας – θεός ευεργέτης τους – μαζί με το θεϊκό πυρ τούς δίδαξε την άθληση και τη γυμναστική.

Ενδεικτικός είναι ο τρόπος που αντιδιαστέλλει ο Ησίοδος την ευγενή από την καταστρεπτική Έριδα στο έργο του “Έργα και Ημέραι”. Εκεί ο ποιητής μιλάει για τις δυο μορφές της Έριδας. Η μια Έρις είναι, κατά αυτόν, καταστρεπτική, γιατί παρασύρει τους ανθρώπους στο μισητό πόλεμο και τις διχόνοιες, ενώ η άλλη, η Αγαθή Έρις, τόσο αρχαία όσο και η κοσμική δημιουργία, πρωτότοκη κόρη της Νύκτας και του Φάνητος, είναι ευεργετική, γιατί ωθεί τους ανθρώπους σε άμιλλα και βέβαια σε πρόοδο, κάνοντας «τον κεραμέα να παραβγαίνει με τον κεραμέα, τον τέκτονα με

τον τέκνονα.....και τον αιιδό με τον αιιδό».

Την ίδια ιδέα εκφράζει και ο Όμηρος στο έπος του Ιλιάδα (*Ιλιάδα Η208*), όταν βάζει στο στόμα του Πηλέα – πατρός του Αχιλλέα – το: “*Αιέν αριστεύειν και υπείροχον έμμεναι άλλων*” (Πάντα να είσαι καλός και να ξεπερνάς τους άλλους). Ο Ομηρικός ήρωας είναι ένας καλός αθλητής και ένας πολύ γενναίος πολεμιστής, ο οποίος αγαπά όσο τίποτε άλλο, τη δόξα και την υπεροχή που αποκτά από τους αγώνες, ή από το πεδίο της μάχης. Ο ήρωας αυτός φιλοδοξεί να ξεπεράσει όλους τους άλλους σε τρωικά και αθλητικά κατορθώματα και να γίνει ο ίδιος παράδειγμα για όσους θα έρθουν μετά από αυτόν. Τα έπη του Ομήρου λάξευαν τη συνείδηση των Ελλήνων όχι μόνο προς το ηρωικό ήθος, αλλά και προς το ιδεώδες της καλοκαγαθίας «*μύθων τε ρητήρες πρηνκτηρές τε έργων*» (*Ιλιάδα Ι 443*). Ο Αχιλλέας παρέμεινε σε όλη τη διάρκεια της αρχαιότητας το ιδανικό πρότυπο του τέλειου νέου, του «καλού κ' αγαθού», ενώ ο πρόωρος θάνατός του ήλθε τη στιγμή της δόξας και της αλκής, κάνοντας τους Έλληνες να τον φαντάζονται ως μια ιδεατή και αρυτιώτη ομορφιά, ανθρώπινη εικόνα της θεϊκής πληρότητας.

Αυτός ο μυθικός πρόγονος μπορεί να σταθεί ως το αρχέτυπο του τέλειου νέου, όπως τον θέλει η αριστοκρατική κοινωνία των αρχαϊκών χρόνων και ο Πηλέας, ο διαλεκτός των θεών, που αξιόθηκε να έχει για παιδί του μια αθάνατη ανθρώπινη μορφή, είναι ο πατέρας που πρέπει να ζηλεύει κάθε άνθρωπος τέτοιας γενιάς. Σε αυτό λοιπόν το θαυμα-

στό ζευγάρι πατέρα και γιου μπορούμε να αναζητήσουμε και την υποδειγματική αγωγή που θα δώσουν στα αρχαϊκά χρόνια τα αριστοκρατικά γένη στα τέκνα τους.

Η αγωγή αυτή, (κάτι που στη σημερινή εποχή θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «εγκύκλιο μόρφωση»), περιλαμβάνει την εκπαίδευση – εφαρμοζόμενη σε όλες τις πόλεις κατά την αρχαιότητα – στις πολεμικές τέχνες, το κυνήγι, την πρακτική ιατρική, τη μουσική, το χορό και τον αθλητισμό. Ο Πηλέας παραδίδει το γιο του στον Κένταυρο Χείρωνα για να τον εκπαιδέψει, εκτός από τη γυμναστική, στο χορό και στο τραγούδι, με σκοπό να αποκαλύψει στο νεαρό Αχιλλέα το στοιχείο εκείνο που είναι κοινό και παράλληλο με την πορεία όλου του κόσμου: το ρυθμό. Αυτή την ιδανική αγωγή εφάρμοζαν όλες οι ελληνικές πόλεις κατά την αρχαιότητα.

Η γυμναστική του σώματος και η μουσική, (ενόργανη και φωνητική) συνδυάζονται θαυμαστά με το χορό και τον αθλητισμό. Για τον αρχαϊκό Έλληνα το ανθρώπινο σώμα ήταν πρωταρχικής σημασίας. Για να πετύχει λοιπόν τη μέγιστη ανάπτυξη, την αρμονία και την αποτελεσματική λειτουργία του, το γυμνάζει επίμονα και συστηματικά από τα παιδικά του χρόνια. Γνωρίζει όμως καλά πως η άσκηση αυτή από μόνη της δεν είναι αρκετή για να προσφέρει στο νέο άνθρωπο αυτό που θα του χαρίσει την ολοκλήρωση, τις άλλες δυνάμεις, αυτές δηλαδή που εμείς ονομάζουμε ακαθόριστα ψυχικές, αλλά που για τον αρχαϊό Έλληνα είναι συνδεδεμένες με όλη του την ύπαρξη, το σώμα του, το μυαλό και την ψυχή του. Αυτές οι δυνάμεις εκφράζονται με τη μουσική

και το τραγούδι, που συνέχουν και διαμορφώνουν την ανθρώπινη ύπαρξη. Γι' αυτό μαζί με την άσκηση του κορμιού ο νέος μαθαίνει και τη μουσική και το τραγούδι, όπως ακριβώς και ο μυθικός Αχιλλέας. Η Γυμναστική και η Μουσική, θεωρούνταν κορυφαία μορφωτικά αγαθά, ώστε να τις αποκαλεί ο Πλάτων στο έργο του Πολιτεία «θεόδοτες» επιστήμες και τους θεούς «φιλοπαίγμονες»

Αποκρυστάλλωση αυτού του ιδανικού, στον κόσμο των θεών είναι ο Απόλλων, τοξότης, λυράρης, και δημιουργός της μουσικής αρμονίας (εκηβόλος τοξότης, λυδωρός, μουσηγέτης), στον οποίο πρέπει να ομοιωθούν, μέσω της εκπαίδευσής τους, όλοι οι νέοι των αρχαίων χρόνων. Επάνω σε αυτές τις αρχές στηρίχθηκε η αγωγή των νέων στην πρόωμη φάση της ελληνικής ιστορίας και με όλες τις μεταβολές που επέφεραν οι ιστορικές ανακατατάξεις οι αρχές αυτές δεν έπαψαν να επηρεάζουν την παιδεία στην αρχαία Ελλάδα.

Σε όλη την Ελλάδα η άσκηση κατείχε ξεχωριστή θέση. Στην Κρήτη, στη Θήβα, στους Δελφούς, στη Σικυώνα, στο Άργος στις Μυκίνες στην Εύβοια, στη Λέσβο, στην Ικαρία, στην Κρήτη, στην Κύπρο, στην Πέργαμο, στη Δίηλο, στη Μίλητο, στον Κρότωνα, η φυσική αγωγή γνώρισε μεγάλη ακμή. Είναι γνωστό ότι οι αρχαίοι Έλληνες διέδωσαν την αγάπη τους για τον αθλητισμό και στις αποικίες τους στην Κάτω Ιταλία και στις πόλεις της Ιωνίας. Όπως είναι αυτονόητο, η παιδεία μιας κοινωνίας είναι ανάλογη με τη συγκρότηση και τις τάσεις της κοινωνίας αυτής. Στην αρχαία Ελλάδα, μετά το τέλος του Μυκηναϊκού κόσμου δημιουργήθηκαν πολυάριθμα κράτη-πόλεις με διαφορετική κοινωνική δομή και πολιτειακό σύστημα και με περιορισμένη γεωγραφική έκταση, που επέτρεπε ισχυρότερη συνοχή των πολιτών στις ποικίλες πληθυσμιακές μεταβολές καθώς επίσης στις εξωτερικές σχέσεις και επιδράσεις. Όλες αυτές οι πόλεις - κράτη ξεκινώντας από τις βασικές αρχές δημιούργησαν η κάθε μια δικό της «εκπαιδευτικό σύστημα», εφαρμόζοντας την αντίστοιχη αγωγή για τη σωματική και ψυχική ανάπτυξη των νέων. Οι ίδιοι οι αρχαίοι Έλληνες γνώριζαν ότι η αγωγή αυτή πρέπει να είναι ανάλογη με το κοινωνικό και πολιτικό σύστημα κάθε πόλης, όπως το διατυπώνει επιγραμματικά ο Αριστοτέλης: «*παιδεύεσθαι προς τας πολιτείας*» (Πολιτικά, 1310 α).

Στην Αθήνα αγωγή σήμαινε την αρμονική ανάπτυξη σώματος και πνεύματος. Ιδιαίτερη βαρύτητα δινόταν, απ' την πλευρά των γονέων και με την υποστήριξη του κράτους, στη μουσική και τη γυμναστική, τις οποίες μάθαιναν μέσα στα δασκαλεία.

Τα Γράμματα, η Μουσική, η Γραφική (ζωγραφική) και η Γυμναστική αποτελούσαν - όπως αναφέρει στα Πολιτικά, ο Αριστοτέλης - την εγκύκλιο Παιδεία των Αθηναίων (Πολιτικά, 1337β). Με τα φιλοσοφικά τους βιώματα οι Έλληνες μόρφωσαν τη νεότητα και συνέβαλαν σημαντικά στην εδραίωση του «ευ αμιλλάσθαι», υπογραμμίζοντας το βαθύτερο νόημα της άσκησης και του αγώνα. Υπήρχε μάλιστα ειδική διάταξη στην αρχαία Αθήνα που συνιστούσε στους γονείς την αρμονική ανάπτυξη των

παιδιών τους δίνοντας βαρύτητα στη μουσική και στη γυμναστική.

Έτσι, στο «διδασκαλείο», τα παιδιά της Αθήνας κατά τον Πλάτωνα στα 10, για τον Αριστοτέλη στα 7, ξεκινούσαν την εκπαίδευσή τους. Αυτή αποτελούσε τη βασική εκπαίδευση των Αθηναίων νέων, οι οποίοι γνώριζαν γραφή και ανάγνωση. Παράλληλα όμως, ασκούσαν το σώμα τους, ώστε να θεωρείται απαίδευτος αυτός ο οποίος δεν φρόντιζε το σώμα του. Τόσο ο Πλάτων όσο και ο Αριστοτέλης συνιστούσαν να αποφεύγουν τα παιδιά τις βαριές και επικίνδυνες ασκήσεις και πρότειναν ελαφριές ασκήσεις, παιχνίδια με τη μπάλα, τρέξιμο, άλματα, πάλη, ιππασία, ρίψεις διαφόρων αντικειμένων και την κολύμβηση ως τις πλέον ενδεδειγμένες δραστηριότητες (Πλάτων, Νόμοι 1643 7.790 7.797, Αριστοτέλης Πολιτ. 1338).

Η μουσική συνδυαζόταν με τη σωματική αγωγή. Ξεκινούσε με απλή γυμναστική για να καταλήξει στον συστηματικό αθλητισμό και στα ανδρικά «γυμνάσια» ή «παλαιστραί». Εκεί οι νέοι αθλούνταν γυμνοί για πολλές ώρες κάθε μέρα. Αυτό έκανε τον Αριστοφάνη να γράψει στις Νεφέλες: «*Αστραφερός και όλο νιάτα, τον καιρό σου να σκορπιάς στα γυμναστήρια*». Οι γυμναστές διέθεταν ειδικές γνώσεις γύρω από τα διάφορα αθλήματα, ήξεραν για τη λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού, τις κινήσεις του ανθρώπινου σώματος, τη διατήρηση των αθλητών σε καλή κατάσταση με την κατάλληλη δίαιτα και το

κατάλληλο είδος προπόνησης καθώς και για την κατάλληλη ψυχολογική προετοιμασία. Ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης τον θεωρούν ειδικό επιστήμονα ανώτερο από τον παιδοτρίβη, με ειδικές γνώσεις για την προετοιμασία των αθλητών και ακόμη την πρόληψη των ασθενειών. Ο Πλάτων συχνά τον αναφέρει μαζί με τους γιατρούς και ο Αριστοτέλης πίστευε ότι είχε ανώτερη γνώση σχετικά με την προετοιμασία των αθλητών.

Από την άλλη μεριά στη

“Η Γυμναστική και η Μουσική, θεωρούνταν κορυφαία μορφωτικά αγαθά, ώστε να τις αποκαλεί ο Πλάτων στο έργο του Πολιτεία «θεόδοτες» επιστήμες και τους θεούς, «φιλοπαίγμονες»”

“Η μεγάλη αγάπη των Ελλήνων για το σωματικό κάλλος τους έκανε να αγαπήσουν το θεσμό της γυμνότητας των αθλητών και να τον διατηρήσουν μέχρι το τέλος των μεγάλων αθλητικών τους εκδηλώσεων”

Σπάρτη, η έννοια του αγαθού πολίτη ήταν συνυφασμένη με την πολεμική αρετή. Αγαθός πολίτης για τον Σπαρτιάτη ήταν όποιος είχε περισσή γενναιότητα και θάρρος, και τούτο είχε ως αποτέλεσμα η φυσική αγωγή να έχει σπουδαιότερη θέση στη σπαρτιατική αγωγή. Η ιππασία και η κολύμβηση, όπως και διάφορα παιχνίδια με τη μπάλα ήταν υποχρεωτικές δραστηριότητες στην ημερήσια διάταξη των νέων Σπαρτιατών. Δεν υπήρχαν όπως στην Αθήνα θερμά λουτρά ή αρωματισμένο λάδι. Καμιά αλλαγή δεν προβλεπόταν από τους αυστηρούς νόμους του Λυκούργου και τίποτε δεν μπορούσε να αλλάξει ούτε στα απλά παιχνίδια των παιδιών, των οποίων η αγωγή άρχιζε στην ηλικία των εφτά ετών. Η διαφορά επεκτεινόταν και στην ανάθεση της σχετικής με τη φυσική αγωγή ευθύνης. Ενώ δηλαδή στην Αθήνα την ευθύνη για τη φυσική αγωγή των νέων την είχαν οι παιδοτρίβες και οι σωφρονιστές, στη Σπάρτη την είχαν οι παιδονόμοι. Οι παιδονόμοι, τους οποίους αποτελούσαν εκλεκτοί Σπαρτιάτες πολίτες, σε αντίθεση με τους παιδοτρίβες και τους σωφρονιστές, είχαν το δικαίωμα να τιμωρήσουν Σπαρτιάτες νέους σε περίπτωση απειθαρχίας με τη βοήθεια των μαστιγοφόρων, και μάλιστα με μεγάλη σκληρότητα. Παρόλη όμως την αυστηρότητα του σπαρτιατικού εκπαιδευτικού συστήματος, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης και ιδιαίτερα ο Ξενοφών καταφέρνουν να διακρίνουν σημαντικά πλεονεκτήματα.

Η μεγάλη αγάπη των Ελλήνων για το σωματικό κάλλος τους έκανε να αγαπήσουν το θεσμό της γυμνότητας των αθλητών και να τον διατηρήσουν μέχρι το τέλος των μεγάλων αθλητικών τους εκδηλώσεων. Η γυμνότητα αυτή των αθλητών βοήθησε τους καλλιτέχνες να την αποθανατίσουν στα έργα τους, ώστε να απομείνουν στην κλασική τέχνη τα εξαιρετά γυμνά σώματα των αθλητών στη λεπτομέρειά τους. Ήταν ένα κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων των Ελληνικών αγώνων. Ήταν αδύνατον να διανοηθεί κανείς την εποχή εκείνη αγώνες χωρίς τη γυμνότητα των αθλητών. Οι Έλληνες αγάπησαν το θεσμό αυτό, διότι πίστευαν ότι εκτός από τα ευχάριστα, από απόψεως υγείας αποτελέσματα, που είχαν με την έκθεση όλου του σώματος στον ήλιο και στον αέρα, επιπλέον, δεν μπορούσαν να αποκρύψουν καμιά ατέλεια του σώματός τους η οποία προερχόταν από αγυμνασία και παραμέληση του σώματος. Έτσι, ο κάθε αθλητής ανεξάρτητα από το αγώνισμά του προσπαθούσε να γυμνάζει το σώμα του αρμονικά.

Εκτός όμως από τη γυμναστική, η ευγενής άμιλλα στην ύψιστη μορφή της, εμφανίστηκε στους πανελλήνιους Αγώνες. Παρότι, όπως

αναφέρθηκε παραπάνω, μετά το τέλος του μυκηναϊκού κόσμου δημιουργήθηκαν πολυάριθμα κράτη - πόλεις με διαφορετική κοινωνική δομή και πολιτειακό σύστημα, οι τέσσερις Πανελλήνιοι Αγώνες της αρχαιότητας (Πύθια, Ίσθμια, Νέμεα, Ολύμπια και ιδιαίτερα οι Ολυμπιακοί Αγώνες) κατάφερναν να τους ενώνουν, ως ένας ισχυρός ηθικός δεσμός των Ελλήνων, όλων των φυλών, όλων των πόλεων, ηπειρωτικών και νησιωτι-

κών μητροπόλεων και αποικιών.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν η κατεξοχήν «πανηγυρίς των Ελλήνων», το πανελλήνιο κέντρο αγωνιστικής δημοσιότητας έργων σωματικής και πνευματικής αρετής και ένα από τα στερεότερα θεμέλια της ηθικής ενότητας και της εθνικής συνείδησης του Ελληνισμού. Πολλοί διακεκριμένοι φιλόσοφοι, παιδαγωγοί, φωτισμένοι λογοτέχνες, αρχαιολόγοι, κοινωνιολόγοι, πολιτικοί μελέτησαν το βαθύτερο νόημα των Ολυμπιακών αγώνων. Κοινά αποδεκτό είναι ότι η πολιτιστική επιδραση των Αγώνων αυτών υπήρξε ισχυρή και παρορμητική για όλους τους Έλληνες και στη συνέχεια για όλους τους πολιτισμένους ανθρώπους.

Λίγο καιρό πριν αρχίσουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες τρεις σπονδοφόροι, φορώντας στεφάνια ελιάς έφευγαν από την Ήλιδα για να αναγγείλουν την εκχειρία. Κατά τη διάρκεια της Ιερής Εκχειρίας όλοι οι αθλητές και οι θεατές μπορούσαν να πάνε ανενόχλητοι στην Ολυμπία. Ακόμη και κατά τη διάρκεια του καταστρεπτικού Πελοποννησιακού πολέμου οι Αθηναίοι μπορούσαν ελεύθερα να πάνε στην Πελοπόννησο για τα Ολύμπια ή τα Ίσθμια. Με τους Ολυμπιακούς λοιπόν πανελλήνιους αγώνες, οι οποίοι εξέφραζαν το γνήσιο αθλητικό πνεύμα σε μια συνάθροιση του ελληνισμού που είχε την έννοια οικουμενικής συνάθροισης ελευθέρων ανθρώπων, πραγματοποιήθηκε και παγιώθηκε στην πιο τέλεια μορφή του το σημαντικότερο ίσως παιδευτικό ιδεώδες του Ελληνικού κόσμου: το ιδανικό του «καλού κ' αγαθού» ανθρώπου. «Το μορφωτικό αυτό ιδεώδες της «καλοκαγαθίας», που αρχικά αναπτύχθηκε και εμποδίστηκε στην πόλη των Αθηνών, σταδιακά υιοθετήθηκε και από τις άλλες Ελληνικές πολιτείες και αποτέλεσε κατ'αυτόν τον τρόπον πρότυπο παιδείας και κανόνα ζωής ολόκληρου του Ελληνισμού.»

Επί του προκειμένου, είναι χαρακτηριστικός ο διάλογος που ακολουθεί. Ο Φιλίνος ο Κώος είναι ικανός σταδιοδρόμος

(ωκύππος), όμως έχει ορισμένες αναστολές και πριν επιχειρήσει να αγωνιστεί στην Ολυμπία, γνωστοποίησε την απόφαση αυτή στο δάσκαλό του και φιλόσοφο Νίκανδρο, ο οποίος του απαντά:

« Φιλίνε, καλά είναι να γνωρίζεις, παιδί μου, ότι στην απροσπέλαστη Ολυμπία δεν αρκεί μόνο το δυνατό κορμί,

εάν δεν το συνοδεύει φρόνιμο πηγγμένο μυαλό. Για να παρουσιαστείς στο στάδιο της Ολυμπίας πρέπει να είσαι τέλειος.

-Τι θα πει δάσκαλε, τέλειος; ρωτά ο αθλητής Φιλίνος.

-Το σώμα Φιλίνε, το καλλιεργούν με τη γυμναστική, την ψυχή με τη μουσική, και το πνεύμα με τη γνώση. Μόνο έτσι μπορεί να δημιουργηθεί το κάλλος. Μέσα στο κάλλος κλείνεται σφιχτά η ιδέα του ανθρώπου. Άνθρωπος δεν είναι αυτός που έχει μόνο δυνατό σώμα, αλλά αυτός που συγχρόνως έχει και όμορφη ψυχή και πνεύμα. Το κάλλος λοιπόν είναι η έκφραση αυτής της πληρότητας και αυτή η τελειότητα είναι η αρετή, και όποιος κατέχει την αρετή είναι τέλειος.»

Πράγματι ο σταδιοδρόμος Φιλίνος μετέχει των ιερών Παγελληνίων αγώνων και αναδεικνύεται πέντε φορές Ολυμπιονίκης (264-256 π.Χ.), τέσσερις φορές νικητής στα Πυθία, όπως και στα Νεμέα, και έντεκα φορές στα Ίσθια. Ο τύπος αυτός, ο οποίος είχε θέσει ως σκοπό της ζωής να συνδυάσει στο άτομό του το σωματικό κάλλος (καλός) με την ψυχική τελειότητα και την ευγένεια του ήθους (καγαθός), είναι προπαυτός ο άνθρωπος των αθλητικών αγώνων. Μέσα στην αγωνιστική ατμόσφαιρα το άτομο αυτό επιδίωξε με την άθληση να μορφωθεί σε προσωπικότητα και να ομοιωθεί κατά αυτό τον τρόπο, σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής εκείνης, προς το θείο. Με την αθλητική αυτή αγωγή και άσκηση ο νέος άνθρωπος προσπαθούσε να αναπτύξει τις όψεις της προσωπικότητάς του σε αρμονική μεταξύ τους αναλογία και να επιτύχει έτσι ενότητα μορφής, πέρα από κάθε μονομερή υπερτονισμό του ενός στοιχείου της προσωπικότητας - του σωματικού ή του ψυχικού - σε βάρος του άλλου.

Ο Ολυμπιονίκης απολαμβάνει το θαυμασμό και την εκτίμηση των συμπολιτών του. Είναι χαρακτηριστική η ιστορία του γνωστού περιοδονίκη Διαγόρα του Ρόδιου: «κάτθανε Διαγόραν ουκ ές Όλυμπον αναβήσει» (δηλ. Πέθανε τώρα, Διαγόρα, στον Όλυμπο δεν πρόκειται να φτάσεις». (Πλούταρχος, Βίος Πελοπ. 34. - Αίλου Γελλίου, Απ. Νύκτες, 15). Για αυτή τη δόξα αγωνίζονταν οι αθλητές και όχι για υλικό κέρδος. Έτσι αναπτύχθηκε η ευγενής άμιλλα, η οποία οδηγούσε όχι στη δημιουργία επιδόσεων (ρεκόρ), αλλά ολοκληρωμένων ανθρώπων: όχι μόνο στη σωματική τελειότητα, αλλά και στην ψυχική και πνευματική ανάταση. Κυρίαρχος στόχος των αθλητών ήταν να ξεπεράσουν τον ίδιο τους τον εαυτό, να δαμάσουν τα πάθη και τις αδυναμίες και να κυριαρχήσουν στον ίδιο τους τον εαυτό. Αυτήν την ιδεολογία υμνεί ο Πλάτωνας στους Νόμους: «Το νικάν εαυτών πασών νικών πρώτη και αρίστη» (Πλάτ. Νόμοι 263ε).

Αλλά το αθλητικό παιδευτικό μοντέλο της Ολυμπίας δεν είναι μονοδιάστατο. Εκτός από τη φυσική - σωματική αγωγή διέθετε και άλλες μορφωτικές και πολιτιστικές διαστάσεις: ποίηση και μουσική. Έτσι μέσα από

γυμνικούς, ποιητικούς και μουσικούς αγώνες αναδύθηκε το ανθρωπινό πρότυπο της εποχής εκείνης, καλλιεργήθηκε το αγωνιστικό ήθος, αναπτύχθηκε η κοινωνική συμπεριφορά, προέκυψαν νέες υψηλές ποιητικές εκφάνσεις, όπως τα ποιήματα του Βακχυλίδη, οι ωδές του Πινδάρου, και τα επιγράμματα του Σιμωνίδη, και υλοποιήθηκαν ιδανικές καλ-

λιτεχνικές συλλήψεις, όπως ο Ερμής του Πραξιτέλη και ο ναός του Ολυμπίου Διός. Με αυτόν τον τρόπο το θεανθρωπινό πρότυπο, που δημιούργησε η Ολυμπία, καταξιώθηκε αισθητικά από πλαστικούς, ζωγράφους και ποιητές, οι οποίοι το ύψωσαν σε υπόδειγμα ζωής. Η ελληνική γλυπτική ιδιαίτερα, μέσα σε αυτές τις αισθητικές εκφάνσεις, αποτύπωσε τόσο κατά την αρχαϊκή, όσο και κατά την κλασική περίοδο την ιδεώδη ενότητα των ψυχικών και σωματικών δυνάμεων του ανθρώπου.]

Βιβλιογραφία: -1. Liponski, W. (1994) Η επίδραση του αρχαίου Ελληνικού Αθλητισμού στον Πολιτισμό, τα Γράμματα και τις Τέχνες, Δ.Ο.Α., Εργασίες της 34ης Συνόδου, Αρχαία Ολυμπία, σελ. 72-80. -2. Gardiner, P. (1978) The Nature of Historical Explanation. Oxford University Press. -3. Gardiner, E.N. (1930) Athletics of the Ancient World, Oxford 1930, σελ.1 -4. Ασιζή, Μ. (2000) Μουσικογραφίες Παιδες Ελλήνων. Περιοδικό Επιτάκιος, Αθήνα. -5. Βούρβερη, Κ. Ι. (1964) Το Αγωνιστικό Ελληνικό Πνεύμα. Εκδ. Ελληνική Ανθρωπιστική Εταιρεία. Αθήνα, σελ. 1-17. -6. Γαλιούρης, Ν. (1996) Αρχαία Ύψις -Το Λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Αθήνα: Αδάμ. -7. Γαλιούρης, Ν. (1998) Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα, Αθήνα. -8. Γαλιούρης, Ν. (1999) Οι Ίεροί Χώροι της Ολυμπίας και των Δελφών. ΔΟΑ., Εργασίες της 29ης Διεθνούς Συνόδου, Αρχαία Ολυμπία, σελ. 59-9. Γιαννάκης, Θ. (1990) Ιστορία Φυσικής Αγωγής (Τόμοι Α-Β). Αθήνα: Χριστοδουλίδη. -10. Γιάτσος, Σ. (2000) Ιστορία της άθλησης και των αγώνων στον Ελληνικό κόσμο κατά τους Ελληνορωμαϊκούς, τους Βυζαντινούς και τους Νεότερους χρόνους, Θεσσαλονίκη. -11. Περισσότερα για την Ολυμπιακή Εκχειρία βλπ. Ισοκράτους Πανηγυρικός 43. Πλούταρχος Λυκούρ. 1.1. Αισχύνης Εμπ. 12. Θουκυδίδης 5.49. Πανσανίας 5.2.1. -12. Θεοδωράκου, Π. (1989-1990), Το Ολυμπιακό Ιδεώδες, Επετηρίς της Εταιρείας Ηλειακών Μελετών. Τόμος ΣΤ', Αθήνα, σελ. 258, 259, 263. -13. Κορδάτος, Γ. : Προλεγόμενα στο Ομηρικό ζήτημα. -14. Κρουσταλάκης, Γ. (1985-1986) Η παιδαγωγική σημασία των Ολυμπιακών Αγώνων. Επετηρίς της Εταιρείας Ηλειακών Μελετών, Τόμος Δ', Κορδάτος, Γ. : Προλεγόμενα στο Ομηρικό ζήτημα. -15. Αθήνα, σελ. 551-555, 560, 561. -16. Μάστορα, Ι. (1999) «Οδηγός Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας για Εκπαιδευτικούς». Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα. -17. Μάστορα, Ι. (2000) Η καλλιέργεια της αισθητικής παιδείας μέσα από την άθληση και την όρχηση. Ολυμπιακή και Αθλητική Παιδεία, Εκδόσεις Προπομπός, Μάιος 2000. -18. Μουρατίδης, Ι. (1998) Ιστορία της Φυσικής Αγωγής (με στοιχεία - Φιλοσοφίας). Θεσσαλονίκη, Χριστοδουλίδη, Κ. -19. Παλαιολόγος, Κ. (1972) Θρύλοι της Ολυμπίας, Αθήνα -20. Ξενοφών Λακ. Πολ. 5.8. -21. Ορφικοί Ύμνοι 51,14. (φιλοπαιγμονες βλ. επίσης Οδύσεια ψ184=φίλοι στη διασκέδαση).

“Μέσα από γυμνικούς, ποιητικούς και μουσικούς αγώνες αναδύθηκε το ανθρωπινό πρότυπο της εποχής εκείνης, καλλιεργήθηκε το αγωνιστικό ήθος...”

-22. Πλάτων, «Η πολιτεία» μετάφραση και έκδοση στα αγγλικά από τον Β. Jowett, Fine Editions Press, Cleveland 1946, σελ 122. -23. Πλάτων Κρίτων 50 -24. Πλάτων, Νόμοι 1643 7.797 7.797 -25. Πλάτων Πολιτεία Γ411E & E 452E -26. Πλάδα Ι 443 -27. Αριστοτέλης Πολιτ. 1338, 1310 α -28. Πανο. VI, 7, 2-5 -29. Πλούταρχος. Βίος Πελοπ. 34. -30. Αίλου Γελλίου, Απ. Νύκτες, 15 -31. Έργα και Ημέραι, Ησιόδου.